

Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

Εκπαιδευτικό πρόγραμμα για μαθητές Δημοτικού και Γυμνασίου

Οκτώβριος 2008

Ο Σπύρος Μελετζής φωτογραφίζει τους αντάρτες στα βουνά

Καλώς ήρθατε σε ένα ταξίδι στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης, σε μια μοναδική στιγμή της ελληνικής ιστορίας, όταν ο ελληνικός λαός αγωνίστηκε με κάθε τρόπο για την ελευθερία και την αξιοπρέπειά του, ενάντια στο φασισμό.

Ας δούμε την κατάσταση μέσα από τον τύπο και τις φωτογραφίες της εποχής:

1. Εφημερίδα «Ασύρματος», 28 Οκτωβρίου 1940.

2. Αφίσα του Κόστα Γραμματόπουλου από το Υφυπουργείο Τύπου.

Αλλά και τι σήμαινε «Κατοχή» μέσα από τα λόγια του φωτογράφου Σπύρου Μελετζή:

«...Όταν σε λίγο καιρό αρχίσαμε να συνειδητοποιούμε τι είναι σκλαβιά, πείνα, τρομοκρατία, ξυλοδαρμοί, βασανιστήρια, εκτελέσεις, κρεμάλες, κάψιμο χωριών, [...] να μας αρπάζουν το ψωμί, να μην αφήνουν τίποτα δικό μας, τότε καταλάβαμε τι θα πει σκλαβιά και κατοχή...»

3. Οι Γερμανοί στην Αθήνα. Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία, Αθήνα 1987.

4. Η Καταστροφή του Δίστομου, Αρχείο Σ. Μελετζή

5. Έλληνες Εβραίοι. Εβραϊκό Μουσείο.

«Κι όταν πια σαν λαός κατεβήκαμε στο τελευταίο σκαλί του ξεπεσμού, ηθικού, πνευματικού και σωματικού, κι άλλο πιο κάτω για να πάμε δεν είχαμε, τότε μέσα σε κείνη τη κατάμαυρη απελπισία μας ακούστηκε το βροντερό, το εθνοσωτήριο σάλπισμα του Ε.Α.Μ., που καλούσε σε παλλαϊκό ξεσήκωμα όλο τον Ελληνικό λαό για την επιβίωσή του, για τη λευτεριά του ...»

«Κι έτσι άρχισε η Αντίσταση κατά του εχθρού μέσα στις πόλεις με ομαδικές διαδηλώσεις για ψωμί, για λευτεριά. Έτσι άρχισε η ένοπλη Αντίσταση πάνω στα βουνά κι ακούστηκαν οι πρώτες τουφεκιές που γέμισαν με χαρούμενες ελπίδες όλων τις καρδιές που 'χαν κλεισμένη την Ελλάδα».

6. Διαδηλωτές στα Γιάννενα, Αρχείο Κώστα Μπαλάφα.

«Νέοι του '41, αρματολοί και κλέφτες γέμισαν της Ελλάδας τα βουνά..»

7. Οι καπετάνιοι του Ε.Λ.Α.Σ. Φωτ. Σπύρου Μελετιζή.

«...Όποιος έτυχε εκείνη την εποχή και ανέβηκε στα βουνά και βρέθηκε στην ανταρτοκρατούμενη περιοχή στην Ελεύθερη Ελλάδα, αυτός δε θα ξεχάσει ποτέ σε τι περιβάλλον βρέθηκε [...] Μέσα σε αυτό το περιβάλλον το γεμάτο ζωή και δράση βρέθηκα και εγώ με τη φωτογραφική μου μηχανή...»

«...Στο τέλος του Φλεβάρη του 1944, ο Σωτήρης, ο αδελφός του Αντρέα Τζήμα, με ειδοποίησε πως πρέπει να 'μαι έτοιμος για το ανέβασμά μου στο βουνό, δηλαδή στην Ελεύθερη Ελλάδα και μάλιστα θα ήμουν ο επίσημος φωτογράφος του Εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα...»

« Εγώ ήμουν ένας καλλιτέχνης φωτογράφος [...] που τότε δεν είχα συνειδητοποιήσει ότι θα “έγραφα” με το φακό μου ιστορία [...] και μια μέρα οι φωτογραφίες μου αυτές θα ήταν τα πιο αδιάψευστα, τα πιο αληθινά ντοκουμέντα που θα φανέρωναν [...] όλη αυτή τη δράση και τη δημιουργική πνοή που πραγματοποιούνταν σε όλους τους τομείς και σε όλες τις εκδηλώσεις της ζωής στην Ελεύθερη Ελλάδα ...»

«Νομίζω ότι ο Τιτάνιος αγώνας που έκανε ο Ελληνικός λαός για τη λευτεριά του βρήκε ανταπόκριση από το φακό μου [...] Γράφαμε ο καθένας με τον τρόπο του, μια ιστορία συγκλονιστική του καιρού μας...»

Ας περιπλανηθούμε λίγο στις ιστορίες που αποτύπωσε με το φακό του ο Σπύρος Μελετζής, ιδιαίτερα ύστερα από τα λόγια που του είπε μια 80χρονη γυναίκα, την οποία συνάντησε κοντά στο χωριό Στένωμα να κουβαλάει κασόνια προσπαθώντας να συμμετέχει στον απελευθερωτικό αγώνα:

«Αγώνας είναι αυτός, συναγωνιστή, αγώνας, Άμα τον κερδίσουμε τα κερδίζουμε όλα, κι όταν τον χάσουμε τα χάνουμε όλα.»

Το γεγονός αυτό τον συγκλόνησε και τον έκανε να νιώσει το πόσο σημαντικό ήταν να συμμετέχει με όλες του τις δυνάμεις σε αυτό τον αγώνα. Τον έκανε να φωτογραφίζει όχι μόνο ό,τι μπορούσε, αλλά και ότι δεν μπορούσε από τον αγώνα του λαού και των ανταρτών με οποιαδήποτε θυσία.

Σύμφωνα με προφορική μαρτυρία, θεώρησε πως σκοπός της ζωής του εκείνα τα χρόνια ήταν να φωτογραφίζει αυτούς τους ανθρώπους που αγωνίζονταν, αυτήν τη μοναδική λεβεντιά!

Ας δούμε μερικά από τα φωτογραφικά θέματα του Σπύρου Μελετζή:

- ΟΙ ΑΝΤΑΡΤΕΣ

8. Αετόπουλο από την Αρκαδία.

9. Αντάρτης.

10. Ο Άρης Βελουχιώτης.

Τι παρατηρείς κοιτώντας τα πορτρέτα των ανταρτών;

.....

.....

.....

Στιγμές από Ρεντίνα, Κορυσχάδες Ευρυτανίας, Βίνιανη.

11. Ομάδα σαμποτέρ.

12. Θέατρο στην Ελεύθερη Ελλάδα.

«...Στη Ρεντίνα φωτογράφισα μαθητές της σχολής στα διάφορα μαθήματα που γίνονταν για το χειρισμό των διάφορων όπλων, κανόνια όλμους και πολυβόλα. Τη στρατιωτική μπάντα, ομαδικές πορείες [...] επιχειρήσεις για ανατινάξεις γεφυριών και σιδηροδρομικών σταθμών...»

Μπορείς να εντοπίσεις τις φωτογραφίες του Σπύρου Μελετζή που απεικονίζουν καθημερινές σκηνές, και να περιγράψεις αυτήν που σου κάνει μεγαλύτερη εντύπωση;

.....

.....

.....

- ΤΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΑ

13. Ο Βάλιας Σεμερτζίδης ζωγραφίζει τον μαυροσκούφη Λέοντα. Πίσω ο Άρης.

14. Ο συγγραφέας Βασίλης Ρώτας.

Παρατηρώντας τις φωτογραφίες του Σπύρου Μελετζή, μπορείς να γράψεις τι είδους επαγγέλματα ασκούσαν μερικοί από τους αγωνιστές της απελευθέρωσης;

.....

.....

.....

- Η ΘΕΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

15. Αντάρτισσα.

16. Γυναίκες στα Άγραφα .

17. Δικαίωμα ψήφου.

Τι συμπεράσματα θα μπορούσες να συνάγεις για τη θέση της γυναίκας στον κόσμο των ανταρτών σε σχέση με τον μέχρι τότε ρόλο της;

.....

.....

.....

- Η ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΣΟΔΕΙΑΣ

18. Θεσσαλία.

«... μια μέρα που φωτογράφιζα λουλούδια άγρια του βουνού και γενικά ό,τι έβρισκα και με συγκινούσε [...] συνάντησα τυχαία την Ηρώ και μου μίλησε για τη Μάχη της Σοδειάς...»

«... Η Μάχη της Σοδειάς ήταν ένα κατόρθωμα του λαού και των ανταρτών [...] που πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία. Ο κάμπος της Θεσσαλίας κατάσπαρτος με στάρια. Ένας κάμπος σπαρμένος με το πιο πολύτιμο χρυσάφι. Γι' αυτό το χρυσάφι έπλαθαν χιλιάδες όνειρα οι Γερμανοί. Αν το άρπαζαν και το 'καναν δικό τους, ο ελληνικός λαός θα υπέφερε πάρα πολύ [...] Το Στρατηγείο του Ε.Λ.Α.Σ. [...] έβγαλε τούτη τη διαταγή. Ούτε σπυρί στους κατακτητές. Και η διαταγή αυτή πραγματοποιήθηκε πέρα για πέρα. Χιλιάδες άντρες και γυναίκες και αντάρτες πήραν μέρος σε αυτή τη μάχη της σοδειάς. Νύχτα θερίστηκαν τα χωράφια και μεταφέρθηκαν τα δεμάτια με εκατοντάδες βοϊδάμαζες προς τα ριζά των βουνών για το αλώνισμα. Έτσι όλη η παραγωγή που ήταν κόπος του Ελληνικού λαού έγινε δική του...»

Τι εντύπωση σου δημιουργεί το γεγονός αυτό;

.....
.....
.....

Ο Σπύρος Μελετζής αποτύπωσε με το φακό του την ιστορία. Θέλησε να δείξει τη λεβεντιά των ανταρτών και του ελληνικού λαού αλλά και την ιστορική συνέχεια, από τους αγωνιστές του '21 στους αντάρτες του '40.

Στις φωτογραφίες του φαίνεται έντονα η πίστη και ο θαυμασμός του προς τους αντάρτες και το λαό, η σχέση του με τη γη, η πίστη του ότι με το φακό του μπορούσε να συμβάλει στην αποτίναξη του ζυγού. Ο Σπύρος Μελετζής θέλησε να μας ταξιδέψει με ένα μοναδικό τρόπο στις ηρωικές στιγμές του αγώνα και της καθημερινότητας.

19. Ο Σπύρος Μελετζής.

- Εάν ήσουν εσύ φωτογράφος στα χρόνια της Κατοχής και της Αντίστασης, τι θα ήθελες περισσότερο να έχεις απαθανάτισει από όσα συνέβαιναν, ώστε να περάσει στην ιστορία;

.....

.....

.....

Βιβλιογραφία - Πηγές

- Σπύρος Μελετζής, *Με τους αντάρτες στα βουνά*, Αρχείο Σπύρου Μελετζή, Αθήνα 2002.
- Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία, Αθήνα 1987.
- Αρχείο Εβραϊκού Μουσείου.
- Αρχείο Κώστα Μπαλάφα.
- Προφορική μαρτυρία της επιμελήτριας της έκθεσης για το Σπύρο Μελετζή κας. Νίνας Κασσιανού, Σεπτέμβριος 2008

Το εκπαιδευτικό έντυπο *Ο Σπύρος Μελετζής φωτογραφίζει τους αντάρτες στα βουνά* πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της έκθεσης «Σπύρος Μελετζής - Αντίσταση στα βουνά 1942-1944», 26 Σεπτεμβρίου-19 Οκτωβρίου 2008.

Κείμενα και επιλογή υλικού: Σοφία Πελοποννησίου-Βασιλάκου

© Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης - Εκπαιδευτικά Προγράμματα, Αθήνα 2008